

ISMERTETŐK

PUSZTAI RÉKA – HORVÁTH MÁRTON

Nemzetközi szaktekintélyek Pécssett

Milyen lehetőségeik vannak a feltörekvő piacoknak a világgazdaságban? Hová pozícionálható Magyarország ebben a stratégiai játszmában? Hogyan segíthet a „regionális intelligens szakosodás” ebben? Mit jelent egy specializációs program és hogyan lehet kialakítani? Milyen lenne az ideális szabályozás a következő finanszírozási periódusban? Mi a relevanciája ezeknek a gondolatoknak Magyarországra vonatkozóan? Magas színvonalú szemináriumsorozatnak adott otthont a tavaszi szemeszterben a Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Karán, ahol a fentiekhez hasonló kérdésekre kerestük a választ. A regionális tudományoknak és stratégiának világszinten elismert szakemberei voltak segítségünkre előadásaikkal aktuális kutatási területeikről, legfrissebb eredményeikről.

A kutatószemináriumok alapvető célja a közös gondolkodási platform megteremtése volt. Meghívott külföldi előadók, magyar elméleti kutatók és gyakorlati szakemberek vitáztak és beszélgettek egy kellemes hangulatú környezetben. A szakmai együttműködések erősödését segítette, hogy a Közgazdaság-tudományi Kar és a Doktori Iskola oktatói, hallgatói mellett az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének kutatói és szakértői is rendszeres, aktív résztvevői voltak rendezvénysorozatunknak. A hallgatóság soraiba számos társ egyetemi karról és intézetből is érkeztek vendégek, többek között a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökségről, a Szegedi Tudományegyetemről, még a Miskolci és a Nyugat-Magyarországi Egyetemről is vállalta néhány kolléga a hosszú utat a szemináriumokra.

Kis ízelítőként az alábbiakban olvasható rövid összefoglalás az előadókról, illetve az előadások témáiról.

Edward Bergman: A szabályozási lehetőségek kvalitatív metaszintézise

A professzor úr a Pécsi Közgazdaság-tudományi Egyetem Regionális- és Környezet-gazdaságtan tanszékének professzor emeritusa és volt igazgatója, valamint a George Mason Egyetem (USA) professzora. Korábban a Pennsylvanai Egyetem kutató munkatársa (1968–1972) és az Észak-Karolinai Chapel Hill Egyetem adjunktusa és később professzora (1972–1995) volt. Jelenlegi kutatásai a technológiai tudás terjedésére és az egyetemi kutatások üzleti szemszögből való megközelítésére fókuszálnak. Nevéhez fűződik az egyetemi vállalkozások összehasonlítása az USA-ban és Európában. Ipari klaszterelemzései jól ismertek. Előadásában olyan szisztematikus kvalitatív megközelítéssel ismertetett meg minket, amely már a felgyűlt tapasztalatok feldolgozása révén a regionális politika formálásában igen hasznos eszköznek bizonyulhat.

Bergman professzor nagyon kellemes hangulatú előadással nyitotta meg a szemináriumsorozatot. Egy folyamatban lévő, az Európai Unió Bizottságának felkérésére végzett

kutatást mutatott be hallgatóságunknak, majd előadása végén nyitott kérdéseivel hagyott teret a közös gondolkodásra.

A SEARCH¹-projekt fő célja, hogy segítse és erősítse az integrációs folyamatokat az Európai Unió és a szomszédos országok között. De hogyan lesznek ezek a folyamatok hatékonyak? A hatékonyságvizsgálatokat elvégző tudósok eredményei általában nem kerülnek a politikai szintér elé. Egyes cikkek egyáltalán nem fogalmazzak meg ajánlásokat, mások mindezt túl bonyolult formában teszik. Jelen kutatás esetében az a cél, hogy a szomszédos államok intézményi keretrendszerét és a gazdasági interakciókat jobban megértve hatékonyabb szabályozást lehessen implementálni, kikerülve azokat a megoldási javaslatokat, amelyek „egységesen mindenkinek megfelelőek”. Bergman professzor és csapata azon dolgozik, hogy a SEARCH eredményeit ténylegesen alkalmazhatóvá tegyék. Ehhez azt kérték a kutatóktól, hogy a különböző tudományos eredményeket egy viszonylag meghatározott formátumban prezentálják. A SEARCH keretein belül az Európai Unió szomszédos államokra vonatkozó szabályozását négy fő területen vizsgálják. Ezek a kereskedelmet és külföldi tőkebefektetést, migrációt, intézményi háttérrel és innovációkat vizsgáló csoportok. E csoportok munkájából született több mint száz, hasonló struktúrájú publikáció (*Policy Notes*). Ezekből azonban ki kell nyerni a lényegét és a közös ajánlásokat, hiszen a politika számára a rövid és határozott irányokat nyújtó javaslatok kezelhetők (*Policy Briefs*). Több szövegelemző szoftvert is kipróbáltak már Bécsben, azonban akkor még (ez év márciusa) nem találták meg az optimális megoldást. A professzor úr így teret adott a közös gondolkodásra, hiszen karunk oktatói között akadnak komoly szakértők is a témában. Így már az első alkalommal megvalósult a legfőbb cél, kialakult egy tartalmas, szakmai beszélgetés egy aktuális és igen releváns téma körül.

Vladimir Kvint: Globális rend és stratégia a feltörekvő piacok számára

Dr. Vladimir Kvint nemzetközi szinten elismert közgazdász és stratégia, a Bretton Woods Committee tagja, a Moszkvai Állami Egyetemen a Pénzügyi Stratégia tanszék vezetője és a philadelphiai LaSalle Egyetem professzora. Korábban több egyetemen is oktatott, az American University's School of Business (2004–2007), a Fordham University's Graduate School of Business (1990–2004), valamint öt évig az NYU – Stern School of Business professzora volt.

Fő területe a nemzetközi és politikai közgazdaságtan, több egyesült államokbeli, orosz, albán, ukrán és kazah egyetem díszdoktora. Kutatásai a globális feltörekvő piacokra, az életminőséggel kapcsolatos kérdésekre, valamint a szegénység problémájának megoldási lehetőségeire fókuszálnak. Huszonegy könyv és majdnem négyszáz cikk szerzője közgazdaságtan, menedzsment és stratégiaalkotás témájában. Legutóbbi könyve 2009-ben jelent meg *The Global Emerging Market: Strategic Management and Economics* címmel.

¹ Sharing Knowledge Assets: InterRegionally Cohesive Neighborhood Project.

Kvint professzor fantasztikus előadást tartott a feltörekvő piacok esetében megjelenő problémákról, a számukra követendő stratégiákról. A globális piac gazdasági bázisának és jelenlegi trendjeinek sorra vételével kezdtünk, ami talán olyan témának tűnik, amely nehezen fogható át. Azonban a feltörekvő gazdaságok közé tartozó országok által kialakítandó stratégiai döntéseket ebben a kontextusban kell meghozni, így maga a fókusz követelte meg ezt a tág perspektívát. A professzor úr sokat foglalkozott a „stratégiai gondolkodás” megragadásával. Azzal, hogyan lehet jó döntéseket hozni a különböző gazdasági tényezőket és a globális rendet elemezve, különösen krízis idején. Előadásában és könyvében konkrét szabályokat is megfogalmazott a stratégiaalkotásról. Csak kettőt kiemelve: „stratégiai szempontból a jelen tulajdonképpen már a múlt” és „az innováció hatalmas stratégiai előnyöket képes kovácsolni”. Ezeket a szabályokat azért emeltem ki, mert ezeknél a pontoknál jelenik meg talán leginkább a kutatások és fejlesztések jelentősége egy globális játszótéren. A professzor úr szerint egy stratégának természetesen tanulnia kell a történelemből, de a folyamatos jövőbe tekintéssel kell ezt tennie. Ebből egyértelműen következik, hogy a kutatók által megfogalmazott ajánlások, a múlt vizsgálata és értékelése, vagy modellek felállítása alapján kiemelt helyet foglalnak el egy stratégia által számba vett döntési faktorok között. Előadását színessé és egyedivé tette, hogy rengeteg személyes élményt és példát említett, hiszen olyan döntéseknél is jelen volt kormányzati tanácsadóként, szakértőként, amelyek meghatározták a későbbi gazdasági irányvonalakat.

Roberta Capello: Az innováció területi mintái: az európai régiók tudásgazdaságainak vizsgálata

Capello professzor asszony a Milánói Műszaki Egyetemről érkezett karunkra. Világszerte ismert regionális közgazdász. A Nemzetközi Regionális Tudományos Társaság (*RSAI: Regional Science Association International*) elnöke volt 2010-ig. A *Papers of Regional Science*, illetve az *Italian Journal of Regional Science* folyóiratok főszerkesztője, valamint számos, a regionális tudomány témakörében megjelenő

folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (*Letters in Spatial and Resource Science, Springer; Revue d'Economie Régionale et Urbaine*). Regionális gazdaságtan könyve, amely széles körben ismert és többek között doktori iskolánkban is tananyag, a Routledge kiadásában jelent meg 2007-ben. Fő kutatási témája az európai régiók növekedési lehetőségei, a tudástermelés és innovációs tevékenység alakulásának vizsgálata.

Capello professzor asszony az európai tudásgazdaságokat és azok innovációs potenciálját vizsgálta. Segítségével, sokkal színesebb képet kaphattunk az európai régiókról. A mag- és perifériakategóriák dichotómiáját árnyaltabban kezelve az ajánlott szabályozás, illetve támogatás is differenciáltabb kell, hogy legyen. Legfontosabb megállapításai a következők:

1. Az innováció nem egyenesen arányos a kutatás-fejlesztésre fordított összegekkel.
2. A már meglévő tudás nem az innováció egyetlen forrása.
3. A régiók számára különbözőségükből adódóan más és más lehet az innovációhoz vezető ösvény.

Egy területi megközelítés Capello professzor asszony szerint hangsúlyosabbá tenni a helyi, informális tudás (például a kultúra és ízlés ismerete) felhasználását. Nem szabad az innováció vagy bármilyen tudás megjelenését és elterjedését egy jelenségként kezelni. Ahogyan az a múltban is előfordult már, könnyen megjelenhet, hogy egy régió máshol létrehozott terméket vagy tudást képes saját előnyére fordítani, specializálódni azon a területen. Ilyen szemszögből tekintve a régiókra, a megjelenő vállalkozói szellem, kultúra, nyitottság sokkal relevánsabb tulajdonságokká válnak a fejlődés útján, mint a belső kutatási eredmények. Az eredmények alapján láthattuk, hogy irányított tőke, általános információk, technológiák és kodifikált tudás csakis abban az esetben vezettek innovációk létrehozásához, amennyiben az adott régióban folyamatosan termelődött a tacit tudás, ezt megosztották, használták és üzleti ötletekben képes volt testet ölteni.

Mindenképpen szükséges valamilyen szempontok szerint azonosítani hasonló régiókat, azonban egy hatékony regionális innovációs stratégia kialakításához elengedhetetlen a területi taxonómia figyelembevétele. Az okos innovációs politikák egyrészt a már felhalmozott tudás hatékonyabb felhasználását hirdetik az adott régióban, másrészt a területi diverzifikációt erősítik a helyi specifikumok és a már kialakult innovációs minták jellemzői alapján. Tovább finomítja a politikát az evolúciós szempont előtérbe kerülése, hiszen néhány régió képes volt és lehet arra, hogy a megszokott fejlődési út helyett „átugorjon” egy, a korábnál komplexebb innovációs mintára. Ilyen „evolúciós politikák” biztonságos kivitelezését azonban meg kell, hogy előzze a regionális kontextus, a szereplők és projektek megbízhatóságának értékelése.

Philip McCann: Az EU kohéziós politikájának reformjai: eredményorientált szakpolitika és intelligens szakosodás

Philip McCann korosztályának egyik legtöbbet hivatkozott, széles körben elismert regionális közgazdásza. A Groningeni Egyetem földrajzi gazdaságtan professzora, emellett az új-zélandi Waikato-i Egyetemnek és a brit Reading-i Egyetemnek is meghívott professzora. 2010 és 2011 között, majd 2012 áprilisától ez év márciusáig Johannes Hahn, a Regionális Politika Európai Biztosának főtanácsadója volt. A kohéziós politikával és az Európa 2020 programmal kapcsolatban szakértői tanácsokkal és elemzésekkel támogatta a biztos munkáját. Az új kohéziós politika legnagyobb eltérése a korábbiaktól abban áll, hogy a fókusz az eredményeken van, és ezzel kapcsolatosan másként kell gondolkodnunk, más a tervezés módja, és máshogy történik a végrehajtás is. Az új irányelvek hirdetik az „intelligens”, fenntartható és az inkluzív növekedést, ami nem csak alaposan tervezett regionális vagy helyi szinten, hanem társadalmi és környezeti szempontból is vállalható hosszú távon, és egyes társadalmi rétegek sem maradnak ki belőle. A feladat összetettsége okán szinte reflexszerűen kérdezzük vissza: hogyan lehetséges ez?

A választ egy nagyon érdekes tanulság árnyalja. Az 1990-es években olyan globalizációs folyamat zajlott a világban, amiben a legnagyobb agglomerációs térségek nevét jegyeztük meg, és még mindig ezeket említjük kiemelkedő példaként, amikor sike-

res klaszterekről, tudásáramlásról és feltörekvő új iparágakról beszélünk. Akkoriban ezek nagyobb fejlődési lendületet kaptak, azonban Nyugat-Európában ez a folyamat a 2000-es években megfordult, és a vidéki térségek elkezdtek felzárkózni a központi területekhez. Ezzel párhuzamosan ugyanez nem indult el Kelet-Európában. Az elmúlt két évtizedben különböző régiók és országok is más-más fejlődési mintákat rajzoltak ki. Ez alapján úgy tűnik, nem létezik „konfekcionált fejlesztéspolitika”.

Újabb izgalmas kérdést vet fel az a tény is, hogy miként alakult a munka termelékenységének különbsége Európa és az USA között ebben az időszakban. A nagy „számítógépes játszma” (*computer game*) megnyerésével az USA előretört, és az ICT területén innovációs nagyhatalommá vált a világban. Ha Európa nem választja ki azt a területet, ahol ő lehet egy másik verseny nyertese, akkor ez a lemaradás állandósul.

A legfontosabb tanulsága ennek nem csak az, hogy minden szövetségnek, államnak vagy régióknak saját fejlesztéspolitikát kell végrehajtania, hanem az is, hogy vízió és konkrét célok nélkül nincs hová eljutni. „Kezdjük a végén!” – avagy tudnunk kell, hogy milyen állapotot akarunk kialakítani, csak azután tudunk munkához látni. A célokat pedig jól kell strukturálnunk, sorrendet állítanunk közöttük, prioritásokat választani, hogy lásuk, mire akarjuk a legnagyobb fókuszot irányítani. Mindehhez nem elég egyetlen egyszerű célból kiindulni, hanem pontosan le kell írunk a víziót több dimenzióban, rögzített indikátorokkal, elvárt értékkel és határidőkkel. Az „intelligens szakosodás” logikája senkinek nem ad a kezébe kész receptet, a prioritásokat minden térségben a helyi közösségnek és a szakpolitikai döntéshozóknak kell meghatározniuk.

A korábbi fejlesztéspolitikai programok végrehajtásának tapasztalata világított rá az eredményorientáltság fontosságára. Mit jelent ez? Nem elég azt mondani, hogy „egy program célja, hogy megerősítsük a helyi ipart” vagy „létre hozunk 3 új innovációs parkot”. Ezek csupán outputok, amik a közösségi források elköltését jelzik. A kérdés az, hogy mi az eredménye ennek. Hány ténylegesen fenntartható munkahelyet hozott létre? Mennyivel növekedett a program eredményeképpen a térségben az egy főre jutó GDP? Utóbbi kérdések az eredményekre, a hatásokra utalnak, és ezek elérésére kell törekednünk, különben a programok kimenetei nem felelnek meg az irányelveinknek. Mindez egy hosszú tanulási folyamat. A specializációs programok végrehajtása során tud csak egy közösség valójában beletanulni abba, hogy miként kell közösségi szinten tervezni, letisztulhatnak a prioritások, és a következő ciklusokra vonatkozóan érvényesíthetők a megszerzett tapasztalatok.

Raquel Ortega Argilés: Gazdaságátalkító stratégiák: RIS3 kezdeményezések Európában

Raquel Ortega Argilés jelenleg posztdoktori kutató a Groningeni Egyetem Közgazdaság-tudományi Karán. Kutatásait az eu-s szabályozás, termelékenység, innováció, kvv-k, vállalkozások és az ipari dinamizmusok témaköreiben folytatja.

Az alapvető tanulságokon és tervezési elveken túl Raquel Ortega Argilés előadásában egy tervezési módszertant mutatott be, és az alkalmazás lehetőségeit európai régiókról készült esettanulmányok

szemléltették. Az „intelligens szakosodást” kivitelezni úgy lehet, hogy a regionális innovációs rendszerek logikáját figyelembe véve a leghatékonyabb innovációkat hozzuk létre az erőforrások leghatékonyabb felhasználásával. Mindeközben folyamatosan ügyelni kell a társadalmi és morális kérdésekre (munkanélküliség, öregedés stb.). A jó szakpolitika a történelmi valóságra alapoz, meglévő erőforrásokból indul ki, meghatározza a legkiválóbb tevékenységi területeket, prioritásokat állít, globális és kapcsolati kontextusa is van, és folyamatosan feltárja az érintetteket.

Az „intelligens szakosodás” egy hatlépéses folyamat:

1. Elemzés: régiós profil feltárása.
2. Folyamat strukturálása: Ki fogja megcsinálni?
3. Vízió: Mit?
4. Prioritások: Hogyan?
5. Szakpolitikai mix: Milyen eszközökkel?
6. Monitoring: Jól csináljuk? Megcsináltuk?

Az egész folyamat során a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy meghatározzuk a prioritásokat, tartsuk az arányosság elvét, és a program vonzó legyen a résztvevők számára, azaz világos legyen a szereplők igényeihez való illeszkedése.

Ron Boschma: Új iparágak megjelenése a spanyol régiók esetében. Termékkapcsolatokra és közelségre alapozó megközelítés

Ron Boschma a Lundi Egyetemről érkezett karunkra, ahol az innovációs tanulmányok professzora, az Innováció, Kutatás és Kompetencia a Tanuló Gazdaságban Központjának az igazgatója (*CIRCLE: Centre for Innovation, Research and Competence in the Learning Economy*). Emellett az Utrechti Egyetemen a regionális gazdaságtan professzora, a Városi és Regionális Kutatások Központjában. A *Regional Studies* című folyóirat helyettes főszerkesztője és az *Economic Geography* szerkesztőbizottságának tagja. Fő kutatási területei: az evolúciós gazdaságföldrajz, az ipar területi fejlődése, regionális innovációs rendszerek, Olaszország ipari körzetei és evolúciós közgazdaságtan.

Hogyan válnak a régiók ennyire változatosá, egymástól ennyire különbözővé az idő múlásával, hiszen nemcsak országok között vannak markáns különbségek, hanem bizonyos képességek, adottságok szempontjából egy országon belüli régiókat sem lehet homogénként kezelni? Ron Boschma előadásában bemutatta legújabb cikkét, amelyben szerzőtársaival (Asier Minondo és Mikel Navarro) azt tették fel, hogy az egyes régiókban olyan iparágak fognak megjelenni, amelyek az adott régió egyedi tulajdonságaira, adottságaira támaszkodnak. Ezen túlmenően szerintük a regionális jellegzetességek és adottságok nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjanak új iparágak bevonásánál és megtelepedésénél, mint az országspecifikus jellegzetességek.

Hogyan lehet ezt ökonometriai úton ellenőrizni? Boschma és csapata az új iparágak megjelenését kezdte el vizsgálni ötven spanyol régió esetében 1998–2008 között. Kialakítottak egy indikátort annak a különbözőségnek vagy éppen közelségnek a megragadá-

sára, hogy *mennyire* eltérő adottságokat igényel az aktuálisan jelenlévő és az újonnan megjelenő iparág exporttermékeinek gyártása. Ötéves késleltetéssel ellenőrizték, hogy a megtelepedő új iparágak termékeinek esetében a régióknak van-e komparatív előnye abban az esetben, ha a már jelenlévő, az indikátor alapján közelinek tekinthető termékek esetében volt. Kutatásukból kiderült, hogy a regionális ipari szerkezet hasonlósága, nagyobb közelsége, sokkal nagyobb szerepet játszik az új iparágak felbukkanásában, mint a nemzeti ipari szerkezethez való közelség.